

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Хмельницького національного університету

Віктор Лопатовський

« 23 » грудня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія та практика конституційного права та процесу

Призначення Робочої програми	Для освітньої програми «Право»
Рівень вищої освіти	Другий магістерський
Мова навчання	Українська
Обсяг дисципліни, кредитів ЄКТС	4
Статус дисципліни	Вибіркова
Факультет	Міжнародних відносин і права
Кафедра	Права

Форма навчання	Обсяг дисципліни		Кількість годин						Форма семестрового контролю	
	Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття					Самостійна робота (в т.ч. ПРС)	Залік	Іспит
			Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття			
Д	4	120	48	24			24	72	+	

Робоча програма складена на основі освітніх програм підготовки магістрів та стандартів вищої освіти

Робоча програма складена Тетяною д.ю.н., доцентом Тетяною ТАРАСЕВИЧ
Підпис Ступінь, вчене звання Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Схвалена на засіданні кафедри права Протокол № 5 від 23 грудня 2024 р.

Зав. кафедри права Микола Микола ВАВРИНЧУК
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

2) Лист погодження

Посада	Назва факультету	Підпис	Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Декан (заступник)	Факультет міжнародних відносин і права	_____	Юрій МУДРИК

3) Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Теорія та практика конституційного права та процесу» - це висвітлення і розкриття як загальних положень конституційного права України, так і окремих його інститутів, розкриття положень Конституції України та інших джерел конституційного права; вивчення студентами базових державно-правових положень національного законодавства, що є вихідними логічними засадами для галузевих юридичних наук та спеціальних правових дисциплін, ступінь засвоєння яких істотно вплине на подальше вивчення інших юридичних наук; вивчення природи і закономірностей розвитку державно- правової сфери життя суспільства в рамках системного підходу, в якому Конституція України виступає як основа законодавства України. Також оволодіння студентами основ теорії конституційного процесуального права, набуття загального розуміння процедурних та процесуальних аспектів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, застосування конституційно-процесуального права та забезпечення законності в Україні.

З найбільш важливих тем навчальної дисципліни передбачені семінарські (практичні) заняття, на які виносяться основні питання, дискусійні теоретичні положення, а також запропоновані задачі, конкретні проблемні ситуації, які складені на основі узагальнення практики та аналізу необхідного законодавства і мають умовний, навчальний характер.

Мета дисципліни. Надання студентам системи теоретичних знань, умінь і навичок в галузі конституційного права, цілісного уявлення про сучасну правову доктрину і практику організації та здійснення державної влади та місцевого самоврядування в Україні, їх ролі в системі захисту прав людини, а також набуття умінь застосування законодавства у цій сфері.

Предмет дисципліни. Система теоретичних знань, умінь і навичок в галузі конституційного права, українського конституціоналізму в цілому, практики конституційного будівництва.

Завданнями дисципліни. Розкриття конституційних засад організації та діяльності публічної влади; висвітлення теоретичних і прикладних знань про організацію державної влади та місцевого самоврядування в Україні; розуміння організаційно-правових, інституційних, територіальних, матеріально-фінансових аспектів реформи децентралізації влади; формування знань про європейський досвід організації місцевого самоврядування та міжнародні стандарти у цій сфері; розкриття теоретичних та прикладних проблем нормотворчого процесу в органах державної влади та місцевого самоврядування; висвітлення механізму забезпечення прав людини органами публічної влади; виявлення актуальних проблем реалізації прав громадян в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; розуміння місця Конституційного Суду України в системі захисту прав людини; розкриття правової природи конституційної скарги.

Результати навчання: Після вивчення дисципліни здобувач ступеня вищої освіти магістр зі спеціальності 081 Право має здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання, проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми, оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему, складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами, використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин, пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту, демонструвати вміння користуватися комп'ютерними програмами, необхідними у професійній діяльності, виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин,

цінностей та принципів функціонування національної правової системи, застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

4) Структура залікових кредитів дисципліни

Назва розділу (теми)	Кількість годин відведених на:		
	Лекції	Семінарські заняття	СРС
	Другий семестр		
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА КОМПАРАТИВНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ			
Тема 1. Публічна влада: теоретичний і компаративний дискурс	2	2	6
Тема 2. Конституційні засади організації та здійснення державної влади в Україні	2	2	6
Тема 3. Муніципальна влада (місцеве самоврядування) в Україні в умовах децентралізації	2	2	6
Тема 4. Права людини як основний зміст і спрямованість діяльності держави	2	2	6
Тема 5. Механізм реалізації прав громадян в діяльності органів публічної влади	2	2	6
Тема 6. Місце Конституційного Суду України в системі захисту прав людини	2	2	6
Розділ 2 ПАРЛАМЕНТСЬКІ ПРОЦЕДУРИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПРОВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.			
Тема 7. Конституційний механізм захисту прав людини. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя, конституційної відповідальності.	2	2	6
Тема 8. Виборчий процес в Україні. Організація всіх типів виборів в Україні.	2	2	6
Тема 9. Верховна Рада України: процесуальні основи роботи.	2	2	6
Тема 10. Конституційно-правові основи законодавчого процесу в Україні.	2	2	6
Тема 11. Процесуальні основи організації та діяльності Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій.	2	2	6
Тема 12. Конституційно-судовий процес в Україні	2	2	6
Разом за 2-й семестр:	24	24	72

5) Програма навчальної дисципліни
5.1. Зміст лекційного курсу

Номер лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
	<i>Другий семестр</i>	
1	<p>Тема 1. Публічна влада: теоретичний і компаративний дискурс Політична влада, публічна влада, державна влада: співвідношення понять. Органи публічної влади: поняття, види та ознаки. Система органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах. Принципи організації і діяльності органів публічної влади. Функції і компетенція органів публічної влади. Форми діяльності органів публічної влади. Конституція як засіб запобігання й розв'язання владних конфліктів. Конституціоналізація демократії як ключової цінності конституціоналізму. Конституційні основи форми правління. Президенталізм. Парламентаризм. Інституційна архітектура держави: конституційно-правовий вимір. Конституційне закріплення засад організації та здійснення публічної влади у державах-учасницях ЄС. Літ.: [1]; [3]; [4]; [5]</p>	2
2	<p>Тема 2. Конституційні засади організації та здійснення державної влади в Україні. Конституційно-правові засади організації та здійснення державної влади: поняття, зміст, сутнісні ознаки. Конституційна модель організації державної влади в Україні. Конституційні принципи здійснення державної влади в Україні: поняття, види та зміст. Конституційно-правовий механізм функціонування державної влади в Україні. Конституційно-правові засади гарантування державної влади в Україні. Особливості нормотворчого процесу в органах державної влади: проблеми теорії та практики. Правова основа та принципи</p>	2

	<p>нормотворчої діяльності в органах державної влади. Напрями удосконалення правового регулювання законодавчого процесу. Проблеми правового регулювання нормотворчої діяльності Президента України, шляхи їх розв'язання. Впровадження сучасних інформаційних технологій в нормотворчу діяльність органів виконавчої влади.</p> <p>Удосконалення конституційних основ державної влади в Україні в контексті євроінтеграції. Шляхи реформування конституційних основ організації та здійснення державної влади в Україні. Конституційно-правова відповідальності органів і посадових осіб державної влади в Україні: підстави та форми. Громадський контроль за здійсненням державної влади в Україні.</p> <p>Літ.: [3]; [4]; [5]</p>	
3	<p>Тема 3. Муніципальна влада (місцеве самоврядування) в Україні в умовах децентралізації</p> <p>Поняття та основні організаційно-правові механізми децентралізації влади. Європейські стандарти у сфері децентралізації влади, досвід їх імплементації. Становлення та розвиток сучасної концепції децентралізації державної влади в Україні. Реформа децентралізації влади: мета, завдання, етапи, правове забезпечення. Сутність місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування. Безпосередня участь громадян у здійсненні місцевого самоврядування.</p> <p>Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування: проблеми інституційного, правового, організаційного та матеріально-технічного забезпечення. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі. Особливості підготовки і прийняття статуту територіальної громади, регламенту місцевої ради. Правове регулювання і порядок забезпечення участі членів територіальної громади у нормотворчому процесі в органах місцевого самоврядування, напрями оптимізації. Контроль у сфері нормотворчої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.</p> <p>Удосконалення конституційних основ місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції. Правова реформа у сфері територіальної організації влади: основні етапи, цілі, завдання та пріоритети. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою.</p> <p>Літ.: [1]; [2]; [3]</p>	2
4	<p>Тема 4. Права людини як основний зміст і спрямованість діяльності держави</p> <p>Права людини як першоджерело й визначальна цінність конституційного права. Людська гідність як джерело й фундамент прав людини. Невідчужуваність і невіддільність прав людини. Рівнозначність, взаємопов'язаність, взаємозалежність і невичерпність прав людини. Універсальність прав людини: історія і сучасність. Права людини й права громадянина. Засади конституційного статусу громадян, іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.</p> <p>Конституційні засади гарантій прав людини. Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини. Системи захисту прав людини. Конституційні засади обмеження прав людини.</p> <p>Поняття обмеження прав людини. Види прав, що можуть бути обмежені. Конституційні межі обмежень прав людини. Обмеження прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.</p> <p>Літ.: [4]; [5]; [6]; [7]</p>	2
5	<p>Тема 5. Механізм реалізації прав громадян в діяльності органів</p>	2

	<p>публічної влади</p> <p>Європейські стандарти у сфері доступу до інформації та участі громадян у процесі прийняття рішень, проблеми їх імплементації в Україні. Доступність публічної інформації і проблеми правомірності її обмеження. Електронний доступ до публічної інформації та відкритих даних. Правове регулювання, принципи та форми електронної демократії. Електронні петиції як форма колективного звернення громадян: особливості правового регулювання, порядку подання та розгляду. Правова основа та порядок використання електронних та інших інноваційних технологій у виборчому процесі. Народна ініціатива як підстава проголошення всеукраїнського референдуму: правове регулювання та порядок здійснення.</p> <p>Право участі у справах місцевого органу влади, особливості правового регулювання. Роль форм партисипативної демократії в діяльності органів місцевого самоврядування та шляхи удосконалення організаційно-правового механізму їх застосування. Проблеми правового статусу та організації роботи органів самоорганізації населення як особливої форми участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.</p> <p>Літ.: [1]; [7]; [8]; [16]</p>	
6	<p>Тема 6. Місце Конституційного Суду України в системі захисту прав людини</p> <p>Захист прав і свобод людини Конституційним Судом України. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції. Зміст та значення принципів Конституції України за офіційною конституційною доктриною України. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади.</p> <p>Літ.: [7]; [11]; [14]</p>	2
7	<p>Тема 7. Конституційний механізм захисту прав людини. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя, конституційної відповідальності.</p> <p>Гарантії захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Заборона привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Забезпечення рівності прав жінки і чоловіка. Забезпечення рівноправності громадян. Відповідальність у конституційно-процесуальному праві. Конституційний механізм захисту прав людини. Процедура реалізації особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні. Порядок реалізації соціально-економічних прав громадянами України. Участь у здійсненні державної влади. Процедура здійснення політичних прав і свобод громадянами України. Порядок реалізації культурних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Виконання конституційних обов'язків громадянами.</p> <p>Процедури законодавства України про громадянство та їх реалізація, зокрема, розгляд заяв і подань з питань громадянства України.</p>	2

	<p>Процедура розгляду клопотань про прийняття до громадянства України, про поновлення в громадянстві України, про вихід з громадянства України.</p> <p>Реалізація громадянами своїх права на об'єднання. Утворення об'єднань громадян, політичних партій. Участь громадян в реалізації програм політичних партій. Робота об'єднань громадян по задоволенню та захисту соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Реалізація права на звернення. Порядок розгляду звернень громадян України.</p> <p>Літ.: [4]; [5]; [7]; [11]; [17]</p>	
8	<p>Тема 8. Виборчий процес в Україні. Організація всіх типів виборів в Україні.</p> <p>Вибори, як процес формування представницьких органів, обрання службових осіб. Поняття виборчого процесу. Засади виборчого процесу. Реалізація принципів виборчого права та процесу. Система територіальної організації виборів. Виборчі комісії: система, організація, порядок діяльності, документування. Основні засади інформаційного забезпечення виборів. Проведення передвиборної агітації, підготовка та проведення виборів. Порядок підрахунку голосів та визначення результатів виборів. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу. Опублікування підсумків виборів.</p> <p>Організація та порядок проведення всіх типів виборів в Україні: виборів Президента України; виборів народних депутатів України; місцевих виборів: виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; виборів депутатів сільської, селищної, міської ради; виборів сільського, селищного, міського голови; вибори депутатів районної ради; виборів депутатів обласної ради; виборів депутатів районної у місті ради (у містах, де утворені районні у місті ради)).</p> <p>Літ.: [7]; [8]; [16]</p>	2
9	<p>Тема 9. Верховна Рада України: процесуальні основи роботи.</p> <p>Процесуальні основи роботи Верховної Ради України. Формування робочих органів сесії. Розгляд питань, пов'язаних з проведенням першої сесії Верховної Ради України нового скликання. Формування коаліції депутатських фракцій. Обрання Голови Верховної Ради України та його заступників. Утворення, комітетів та робочих комісій і груп. Сесії Верховної Ради України. Розпорядок роботи. Порядок денний сесії. Ведення пленарних засідань. Порядок надання слова. Організація розгляду питань. Порядок голосування та ухвалення рішень.</p> <p>Конституційно-правові основи організації діяльності комітетів Верховної Ради України. Порядок затвердження переліку комітетів Верховної Ради України, обрання та відкликання голів комітетів Верховної Ради України, затвердження персонального складу комітетів Верховної Ради України, порядок обрання заступників голів, секретарів та членів комітетів Верховної Ради України. Організація засідань комітетів Верховної Ради України. Процесуальні основи утворення тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. Особливості організації їх роботи.</p> <p>Процесуальні основи порядку формування парламентом України органів виконавчої та судової влади, в т.ч. обрання, призначення і звільнення керівників, їх заступників. Призначення Генерального прокурора України. Призначення та відставка Прем'єр-міністра, окремих членів Кабінету Міністрів або Кабінету Міністрів в цілому.</p>	2

10	<p>Порядок здійснення Верховною Радою та її органами контрольних функцій і повноважень. Організація роботи апарату Верховної Ради України. Літ.: [6]; [7]; [10]; [12]; [16]; [18]</p> <p>Тема 10. Конституційно-правові основи законодавчого процесу в Україні. Загальна характеристика законотворчого процесу в Україні. Підготовка проєктів законів в Україні. Реалізація права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України суб'єктами законодавчої ініціативи. Процедурні особливості розгляду законопроектів у Комітетах Верховної Ради України. Розгляд законопроектів Верховною Радою України (реалізація правила “трьох читань” законопроектів). Порядок підписання ухвалених парламентом законів. Процедура «накладення Президентом України вето» на прийнятті Верховною Радою України закони. Порядок подолання парламентом «вето Президента України». Обнародування та введення в дію законів України. Літ.: [7]; [8]; [10]; [13]; [18]</p>	2
11	<p>Тема 11. Процесуальні основи організації та діяльності Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій. Конституційно-процесуальні основи організації діяльності Президента України. Конституційно-правові основи організації діяльності Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій. Процесуальний аспект взаємовідносин Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади, парламенту України, органів судової влади. Організація роботи Ради національної безпеки та оборони України. Літ.: [7]; [10]; [13]; [18]</p>	2
12	<p>Тема 12. Конституційно-судовий процес в Україні. Поняття й особливості конституційного судочинства. Порядок здійснення конституційного судочинства. Конституційне судочинство: учасники, стадії та строки конституційного провадження. Відкликання конституційного подання (звернення, скарги). Стадії провадження в Конституційному Суді України. Види проваджень (усне та письмове). Відкриття конституційного провадження. Підстави відмови відкриття провадження. Підготовка справи до судового розгляду. Форми діяльності Конституційного Суду України: засідання, пленарне засідання. Процедура розгляду конституційного подання (звернення, скарги). Рішення, що ухвалюються колегією суддів. Порядок розгляду справи на пленарному засіданні Суду та винесення рішень. Перегляд рішень, правових позицій Конституційного Суду України. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України. Літ.: [7]; [14]; [15]; [19]</p>	2
	Разом:	24

5.2 Зміст семінарських занять

Перелік семінарських занять для студентів денної форми навчання

Номер п/п	Тема семінарського заняття	Кількість годин
	<i>Другий семестр</i>	

1	<p>Тема 1. Публічна влада: теоретичний і компаративний дискурс Політична влада, публічна влада, державна влада: співвідношення понять. Органи публічної влади: поняття, види та ознаки. Система органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах. Принципи організації і діяльності органів публічної влади. Функції і компетенція органів публічної влади. Форми діяльності органів публічної влади.</p> <p>Конституція як засіб запобігання й розв'язання владних конфліктів. Конституціоналізація демократії як ключової цінності конституціоналізму. Конституційні основи форми правління. Президенталізм. Парламентаризм. Інституційна архітектура держави: конституційно-правовий вимір. Конституційне закріплення засад організації та здійснення публічної влади у державах-учасниках ЄС.</p> <p>Літ.: [1]; [3]; [4]; [5]</p>	2
2	<p>Тема 2. Конституційні засади організації та здійснення державної влади в Україні. Конституційно-правові засади організації та здійснення державної влади: поняття, зміст, сутнісні ознаки. Конституційна модель організації державної влади в Україні. Конституційні принципи здійснення державної влади в Україні: поняття, види та зміст.</p>	2
3	<p>Конституційно-правовий механізм функціонування державної влади в Україні. Конституційно-правові засади гарантування державної влади в Україні.</p> <p>Особливості нормотворчого процесу в органах державної влади: проблеми теорії та практики. Правова основа та принципи нормотворчої діяльності в органах державної влади. Напрями удосконалення правового регулювання законодавчого процесу. Проблеми правового регулювання нормотворчої діяльності Президента України, шляхи їх розв'язання. Впровадження сучасних інформаційних технологій в нормотворчу діяльність органів виконавчої влади.</p> <p>Удосконалення конституційних основ державної влади в Україні в контексті євроінтеграції. Шляхи реформування конституційних основ організації та здійснення державної влади в Україні. Конституційно-правова відповідальності органів і посадових осіб державної влади в Україні: підстави та форми. Громадський контроль за здійсненням державної влади в Україні.</p> <p>Літ.: [3]; [4]; [5]</p> <p>Тема 3. Муніципальна влада (місцеве самоврядування) в Україні в умовах децентралізації Поняття та основні організаційно-правові механізми децентралізації влади. Європейські стандарти у сфері децентралізації влади, досвід їх імплементації. Становлення та розвиток сучасної концепції децентралізації державної влади в Україні. Реформа децентралізації влади: мета, завдання, етапи, правове забезпечення. Сутність місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування. Безпосередня участь громадян у здійсненні місцевого самоврядування.</p> <p>Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування: проблеми інституційного, правового, організаційного та матеріально-технічного забезпечення. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі. Особливості підготовки і прийняття статуту територіальної громади, регламенту місцевої</p>	2

	<p>ради. Правове регулювання і порядок забезпечення участі членів територіальної громади у нормотворчому процесі в органах місцевого самоврядування, напрями оптимізації. Контроль у сфері нормотворчої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.</p> <p>Удосконалення конституційних основ місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції. Правова реформа у сфері територіальної організації влади: основні етапи, цілі, завдання та пріоритети. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою.</p> <p>Літ.: [1]; [2]; [3]</p>	
4	<p>Тема 4. Права людини як основний зміст і спрямованість діяльності держави</p> <p>Права людини як першоджерело й визначальна цінність конституційного права. Людська гідність як джерело й фундамент прав людини. Невідчужуваність і невіддільність прав людини. Рівнозначність, взаємопов'язаність, взаємозалежність і невичерпність прав людини. Універсальність прав людини: історія і сучасність. Права людини й права громадянина. Засади конституційного статусу громадян, іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.</p> <p>Конституційні засади гарантій прав людини. Поняття гарантій реалізації та захисту прав людини. Системи захисту прав людини. Конституційні засади обмеження прав людини.</p> <p>Поняття обмеження прав людини. Види прав, що можуть бути обмежені. Конституційні межі обмежень прав людини. Обмеження прав людини в умовах надзвичайних ситуацій.</p> <p>Літ.: [4]; [5]; [6]; [7]</p>	2
5	<p>Тема 5. Механізм реалізації прав громадян в діяльності органів публічної влади</p> <p>Європейські стандарти у сфері доступу до інформації та участі громадян у процесі прийняття рішень, проблеми їх імплементації в Україні. Доступність публічної інформації і проблеми правомірності її обмеження. Електронний доступ до публічної інформації та відкритих даних. Правове регулювання, принципи та форми електронної демократії. Електронні петиції як форма колективного звернення громадян: особливості правового регулювання, порядку подання та розгляду. Правова основа та порядок використання електронних та інших інноваційних технологій у виборчому процесі. Народна ініціатива як підстава проголошення всеукраїнського референдуму: правове регулювання та порядок здійснення.</p> <p>Право участі у справах місцевого органу влади, особливості правового регулювання. Роль форм партисипативної демократії в діяльності органів місцевого самоврядування та шляхи удосконалення організаційно-правового механізму їх застосування. Проблеми правового статусу та організації роботи органів самоорганізації населення як особливої форми участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.</p> <p>Літ.: [1]; [7]; [8]; [16]</p>	2
6	<p>Тема 6. Місце Конституційного Суду України в системі захисту прав людини</p> <p>Захист прав і свобод людини Конституційним Судом України. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного</p>	2

7	<p>Суду України. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції. Зміст та значення принципів Конституції України за офіційною конституційною доктриною України. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади. Літ.: [7]; [11]; [14]</p> <p>Тема 7. Конституційний механізм захисту прав людини. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя, конституційної відповідальності.</p> <p>Гарантії захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Заборона привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Забезпечення рівності прав жінки і чоловіка. Забезпечення рівноправності громадян. Відповідальність у конституційно-процесуальному праві. Конституційний механізм захисту прав людини. Процедура реалізації особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні. Порядок реалізації соціально-економічних прав громадянами України. Участь у здійсненні державної влади. Процедура здійснення політичних прав і свобод громадянами України. Порядок реалізації культурних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Виконання конституційних обов'язків громадянами. Процедури законодавства України про громадянство та їх реалізація, зокрема, розгляд заяв і подань з питань громадянства України. Процедура розгляду клопотань про прийняття до громадянства України, про поновлення в громадянстві України, про вихід з громадянства України. Реалізація громадянами своїх права на об'єднання. Утворення об'єднань громадян, політичних партій. Участь громадян в реалізації програм політичних партій. Робота об'єднань громадян по задоволенню та захисту соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Реалізація права на звернення. Порядок розгляду звернень громадян України. Літ.: [4]; [5]; [7]; [11]; [17]</p>	2
8	<p>Тема 8. Вибірчий процес в Україні. Організація всіх типів виборів в Україні.</p> <p>Вибори, як процес формування представницьких органів, обрання службових осіб. Поняття виборчого процесу. Засади виборчого процесу. Реалізація принципів виборчого права та процесу. Система територіальної організації виборів. Вибірчі комісії: система, організація, порядок діяльності, документування. Основні засади інформаційного забезпечення виборів. Проведення передвиборної агітації, підготовка та проведення виборів. Порядок підрахунку голосів та визначення результатів виборів. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу. Опублікування підсумків виборів. Організація та порядок проведення всіх типів виборів в Україні:</p>	2

	<p>виборів Президента України; виборів народних депутатів України; місцевих виборів: виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; виборів депутатів сільської, селищної, міської ради; виборів сільського, селищного, міського голови; вибори депутатів районної ради; виборів депутатів обласної ради; виборів депутатів районної у місті ради (у містах, де утворені районні у місті ради)).</p> <p>Літ.: [7]; [8]; [16]</p> <p>Тема 9. Верховна Рада України: процесуальні основи роботи.</p> <p>Процесуальні основи роботи Верховної Ради України. Формування робочих органів сесії. Розгляд питань, пов'язаних з проведенням першої сесії Верховної Ради України нового скликання. Формування коаліції депутатських фракцій. Обрання Голови Верховної Ради України та його заступників. Утворення, комітетів та робочих комісій і груп. Сесії Верховної Ради України. Розпорядок роботи. Порядок денний сесії. Ведення пленарних засідань. Порядок надання слова. Організація розгляду питань. Порядок голосування та ухвалення рішень.</p> <p>Конституційно-правові основи організації діяльності комітетів Верховної Ради України. Порядок затвердження переліку комітетів Верховної Ради України, обрання та відкликання голів комітетів Верховної Ради України, затвердження персонального складу комітетів Верховної Ради України, порядок обрання заступників голів, секретарів та членів комітетів Верховної Ради України. Організація засідань комітетів Верховної Ради України. Процесуальні основи утворення тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України. Особливості організації їх роботи.</p> <p>Процесуальні основи порядку формування парламентом України органів виконавчої та судової влади, в т.ч. обрання, призначення і звільнення керівників, їх заступників. Призначення Генерального прокурора України. Призначення та відставка Прем'єр-міністра, окремих членів Кабінету Міністрів або Кабінету Міністрів в цілому. Порядок здійснення Верховною Радою та її органами контрольних функцій і повноважень.</p> <p>Організація роботи апарату Верховної Ради України.</p> <p>Літ.: [6]; [7]; [10]; [12]; [16]; [18]</p>	2
9	<p>Тема 10. Конституційно-правові основи законодавчого процесу в Україні.</p> <p>Загальна характеристика законотворчого процесу в Україні. Підготовка проектів законів в Україні. Реалізація права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України суб'єктами законодавчої ініціативи. Процедурні особливості розгляду законопроектів у Комітетах Верховної Ради України. Розгляд законопроектів Верховною Радою України (реалізація правила "трьох читань" законопроектів). Порядок підписання ухвалених парламентом законів. Процедура «накладення Президентом України вето» на прийнятті Верховною Радою України закони. Порядок подолання парламентом «вето Президента України». Обнародування та введення в дію законів України.</p> <p>Літ.: [7]; [8]; [10]; [13]; [18]</p>	2
10	<p>Тема 11. Процесуальні основи організації та діяльності Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій.</p>	2

12	<p>Конституційно-процесуальні основи організації діяльності Президента України. Конституційно-правові основи організації діяльності Кабінету Міністрів України, центральних органів державної виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій. Процесуальний аспект взаємовідносин Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади, парламенту України, органів судової влади. Організація роботи Ради національної безпеки та оборони України.</p> <p>Літ.: [7]; [10]; [13]; [18]</p> <p>Тема 12. Конституційно-судовий процес в Україні.</p> <p>Поняття й особливості конституційного судочинства. Порядок здійснення конституційного судочинства. Конституційне судочинство: учасники, стадії та строки конституційного провадження. Відкликання конституційного подання (звернення, скарги). Стадії провадження в Конституційному Суді України. Види проваджень (усне та письмове). Відкриття конституційного провадження. Підстави відмови відкриття провадження. Підготовка справи до судового розгляду. Форми діяльності Конституційного Суду України: засідання, пленарне засідання. Процедура розгляду конституційного подання (звернення, скарги). Рішення, що ухвалюються колегією суддів. Порядок розгляду справи на пленарному засіданні Суду та винесення рішень. Перегляд рішень, правових позицій Конституційного Суду України. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України.</p> <p>Літ.: [7]; [14]; [15]; [19]</p>	2
Разом:		24

5.3 Зміст самостійної (у т.ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів денної форми навчання полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу, підготовці до семінарських занять, тестування з теоретичного матеріалу, виконанні індивідуального завдання тощо.

Номер тижня	Вид самостійної роботи	Кіл-сть годин
<i>Другий семестр</i>		

1	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 1	6
2	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 2	6
3	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 3	6
4	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 4	6
15	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 5	6
6	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 6	6
7	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 7	6
8	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 8	6
9	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 9	6
10	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 10	6
11	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 11	6
12	Опрацювання лекційного матеріалу та нормативно-правових актів, підготовка до семінарського заняття № 12	6
Разом:		72

Теми рефератів:

1. Політична влада, публічна влада, державна влада: співвідношення понять.
2. Загальнотеоретичні аспекти публічної влади.
3. Конституційне закріплення засад організації та здійснення публічної влади у державах-учасниках ЄС.
4. Конституція як засіб запобігання й розв'язання владних конфліктів.
5. Конституціоналізація демократії як ключової цінності конституціоналізму. Інституційна архітектура держави: конституційно-правовий вимір.
6. Європейські стандарти у сфері доступу до інформації та участі громадян у процесі прийняття рішень, проблеми їх імплементації в Україні.
7. Конституційна модель організації державної влади в Україні.
8. Конституційно-правовий механізм функціонування державної влади в Україні.
9. Конституційно-правові засади гарантування державної влади в Україні.
10. Особливості нормотворчого процесу в органах державної влади: проблеми теорії та практики.
11. Удосконалення конституційних основ державної влади в Україні в контексті євроінтеграції.
12. Шляхи реформування конституційних основ організації та здійснення державної влади в Україні.
13. Конституційно-правова відповідальності органів і посадових осіб державної влади в Україні: підстави та форми.
14. Громадський контроль за здійсненням державної влади в Україні.
15. Європейські стандарти у сфері децентралізації влади, досвід їх імплементації.

16. Становлення і розвиток сучасної концепції децентралізації державної влади в Україні.
17. Реформа децентралізації влади: мета, завдання, етапи, правове забезпечення.
18. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування: проблеми інституційного, правового, організаційного та матеріально-технічного забезпечення.
19. Роль постійних комісій місцевих рад у нормотворчому процесі.
20. Особливості підготовки і прийняття статуту територіальної громади, регламенту місцевої ради.
21. Правове регулювання і порядок забезпечення участі членів територіальної громади у нормотворчому процесі в органах місцевого самоврядування, напрями оптимізації.
22. Удосконалення конституційних основ місцевого самоврядування в Україні в контексті євроінтеграції.
23. Правова реформа у сфері територіальної організації влади: основні етапи, цілі, завдання та пріоритети.
24. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою.
25. Електронні петиції як форма колективного звернення громадян: особливості правового регулювання, порядку подання та розгляду.
26. Правова основа та порядок використання електронних та інших інноваційних технологій у виборчому процесі.
27. Народна ініціатива як підстава проголошення всеукраїнського референдуму:
28. правове регулювання та порядок здійснення.
29. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.
30. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України.
31. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.
32. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції.
33. Зміст та значення принципів Конституції України за офіційною конституційною доктриною України.
34. Захист прав і свобод людини і громадянина Конституційним Судом України.
35. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина.
36. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади.

6) Технології та методи навчання

Освітній процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних методів. Зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами, а семінарські заняття проводяться з використанням інформаційних технологій і мають за мету – набуття студентами практичних навичок з вирішення практичних завдань, передбачених конкретними завданнями до відповідних тем.

7) Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- усне опитування перед допуском до практичного заняття;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу з теми;
- презентація індивідуальних завдань;
- виконання домашніх завдань.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного

контролю, так і підсумкового контрольного заходу, який проводиться методом тестування з усього матеріалу дисципліни. Студент, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу і не здав підсумковий контрольний захід (залік), вважається невстигаючим.

8) Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною **чотирибальною** шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») і виставляється в електронному журналі обліку успішності. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих студентом **позитивно**, з урахуванням коефіцієнта вагомості і розраховується в автоматизованому режимі за відповідною програмою. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів навчальної роботи для формування компетентностей і забезпечення програмних результатів навчання.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється тестуванням.

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за національною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві–три несуттєві похибки .
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів у денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна, індивідуальна робота	Семестровий контроль, іспит
<i>Другий семестр</i>			
СЗ	ТК:	Р	Залік
УО	Т №1-12	1	
ВК: 0,6	0,2	0,2	

Примітка: СЗ – семінарські заняття; ТК – тестовий контроль; Р – реферат; УО – усне опитування; Т – теми дисципліни; ВК – ваговий коефіцієнт.

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 25.

Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою.

На тестування відводиться 15 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. При цьому усі граfi для відповідей мають бути заповнені цифрами, що відповідають правильним, на погляд студента, відповідям. Викладач на наступному занятті оголошує результати тестування. Тестування студент може також пройти і в он-лайн режимі у модульному середовищі для навчання MOODLE.

Якщо студент отримав негативну оцінку, то він має перездати її в установленому порядку, але обов'язково до терміну наступного контролю.

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у таблиці.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання		
A	4,75–5,00	5	Зараховано	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4		Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4		Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незараховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Залік виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться у межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за вітчизняною шкалою ставиться оцінка «зараховано», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній

студентом кількості балів відповідно до таблиці Співвідношення.

9) Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Поняття Конституції як Основного Закону суспільства і держави. Загальна характеристика чинної Конституції України.
2. Порядок прийняття Конституції України, внесення в неї змін та доповнень.
3. Система принципів, що складають засади конституційного ладу України.
4. Конституційні принципи народного та державного суверенітету, їх зміст та співвідношення.
5. Конституційно-правове регулювання державних символів України.
6. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, види.
7. Поняття і принципи громадянства в Україні.
8. Набуття громадянства України. Припинення громадянства України.
9. Поняття і найважливіші властивості основних прав і свобод громадян України. Їх класифікація.
10. Порядок набуття громадянства України. Поновлення громадянства України.
11. Форми та підстави припинення громадянства України.
12. Громадські об'єднання в Україні: поняття, ознаки, види, принципи діяльності.
13. Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні.
14. Поділ за Конституцією України демократії (народовладдя) на безпосередню та представницьку.
15. Основні форми роботи Верховної Ради України.
16. Основні функції Верховної Ради України: загальна характеристика.
17. Загальні й спеціальними повноваження щодо захисту прав і свобод людини Президента України.
18. Механізм контрасигнування актів Президента України
19. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України: загальна характеристика.
20. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
21. Конституційні засади діяльності органів виконавчої влади.
22. Органи виконавчої влади України як система органів державної влади.
23. Загальні принципи організації та діяльності органів виконавчої влади в Україні.
24. Конституційно-правовий статус суддів.
25. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Україні, їх функції, повноваження, система принципів організації та діяльності.
26. Система прокуратури в Україні.
27. Правові позиції Конституційного Суду України: поняття та юридична сила (природа).
28. Перегляд рішень, правових позицій Конституційного Суду України.
29. Остаточність та обов'язковість рішень Конституційного Суду України.
30. Законодавчі обмеження повноважень Конституційного Суду України.
31. Староста як посадова особа місцевого самоврядування: функції, повноваження.
32. Особливості місцевого самоврядування в місті Києві.
33. Асоціації органів місцевого самоврядування.
34. Органи самоорганізації населення: організаційно-правові форми діяльності.

1. Місце конституційно-процесуального права в національній системі права України, зміст зв'язків з іншими галузями права.
2. Конституційно-процесуальні норми, їх особливості та класифікація.
3. Конституційно-процесуальні відносини: поняття та зміст, суб'єкти та об'єкти.
4. Конституційно-процесуальні строки: поняття, види, початок і перебіг.
5. Вибори, як процес формування представницьких органів, обрання службових осіб.
6. Законодавче регулювання порядку проведення виборів.
7. Реалізація принципів виборчого права та процесу.
8. Порядок призначення всеукраїнського референдуму.
9. Обрання Голови Верховної Ради України та його заступників.
10. Конституційно-правові основи організації діяльності комітетів Верховної Ради України.
11. Участь народних депутатів у роботі пленарних засідань, засідань комітетів, тимчасових спеціальних чи слідчих комісій, депутатських фракцій.
12. Скликання сесій місцевих рад та порядок їх роботи. Питання правомочності сесій.
13. Реалізація спільних програм органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій.
14. Організація діяльності Президента України у взаємовідносинах з Кабінетом Міністрів України та іншими органами виконавчої влади.
15. Організація діяльності Президента України із парламентом України та органами судової влади.
16. Конституційно-правові основи формування Конституційного Суду України.
17. Порядок визначення волі народу і законодавця в нормативних актах.
18. Реалізація принципів законодавства України про громадянство.
19. Порядок виїзду і в'їзду в Україну.
20. Забезпечення рівноправності громадян.
21. Виконання конституційних обов'язків громадянами.

10) Рекомендована література

1. Бігун В. Доброчесність і правосуддя. (Філософія. Теорія. Практика.). Київ: Інтерсервіс, 2021, 500 с.
2. Гаращук І. В. Сучасні аспекти теоретико-правового забезпечення реалізації принципу субсидіарності в процесі децентралізації в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. X. : Право, 2022. Вип. 43. С.154-164.
3. Конституційне право України. Підручник: 11-е видання. Ужгород; РІК-У; 2023. 536с. Слинко Т.М., Дахова І.І., Байрачна Л.К.. Конституційне право України. Посібник для підготовки до іспитів. Право: 2024. 372с.
4. Совгіря О., Шукліна Н.. Конституційне право України. Повний курс: Підручник. Юринком Інтер.: 2020. 556 с.
5. Тарасевич Т. Ю. Реалізації соматичних прав людини в Україні та зарубіжних країнах: конституційно-правові засади: монографія. Вінниця: ВИДАВНИЦТВО: ТВОРИ, 2024. 416 с.
6. Конституційне право України.: Підручник за заг. ред. Т.М. Слинко. Право: 2020. 592с.
7. Конституція України: Закон України: від 28.06.1996р. №254к/96-ВР.// Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. Ст.141. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>.
8. Виборчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України: 2010 р. 1861-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

10. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України: 1998 р. №776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 20, ст.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-80>.
11. Про статус народного депутата України: Закон України: 1993 р. №2790-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
12. Про Кабінет Міністрів України: Закон України: 2014 р. №794-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.222. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
13. Про Конституційний Суд України: Закон України: 2017 р. №2136-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: 2016 р. №1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України: 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-80>.
16. Про громадянство України. Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. // Відомості Верховної Ради України. – 30.03.2001. – № 13. – ст. 65.
17. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV// Відомості Верховної Ради України. – 28.05.1999. – № 20. – ст. 190.
18. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 № 22/98-ВР. // Відомості Верховної Ради України. – 19.06.1998. – № 25. – ст. 146.

11) Інформаційні ресурси

1. <http://zakon4.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.president.gov.ua> – офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.ombudsman.gov.ua/> - Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
5. <https://ccu.gov.ua/index.php> - Офіційний вебсайт Конституційного Суду України.
6. <http://humanrights.org.ua/> - Центр інформації про права людини.
7. <http://www.un.org.ua/> / - Організація об'єднаних націй в Україні (United Nations in Ukraine).
8. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> - офіційний вебсайт Верховного Суду.
9. <http://www.reyestr.court.gov.ua/>- Єдиний державний реєстр судових рішень.
9. <https://hcj.gov.ua> - офіційний веб-портал Вищої ради правосуддя
10. Модульне середовище для навчання. Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnmu.edu.ua/>
11. Електронна бібліотека університету . Доступ до ресурсу: http://lib.khmnmu.edu.ua/asp/php_f/plage_lib.php.
12. Репозитарій ХНУ. Доступ до ресурсу: <http://library.khmnmu.edu.ua/>